

BESLUT

2013-02-04

Dnr: 12/01750,
1317 och 1260

SAKEN

P3 Nyhetsguiden, P3, 2012-04-18, 2012-04-19, 2012-04-23, 2012-04-25, 2012-05-31, 2012-06-11 och 2012-09-20, inslag om HPV-vaccin; fråga om opartiskhet och saklighet samt beriktigande

Nyheter från Vetenskapsradion, P1, 2012-05-31, kl. 7.36, inslag om HPV-vaccin, fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Inslagen i *P3 Nyhetsguiden* den 18 april till och med den 31 maj 2012 fällt. Granskningsnämnden anser att de strider mot kravet på saklighet. Nämnden anser även att Sveriges Radio inte har följt bestämmelsen om beriktigande.

FÖRELÄGGANDE

Sveriges Radio ska på lämpligt sätt offentliggöra nämndens beslut.

BAKGRUND

Myndigheten för radio och tv har på eget initiativ granskat rapporteringen om HPV-vaccinet Gardasil i Sveriges Radio (SR) P1 och P3 med utgångspunkt i kraven på opartiskhet och saklighet i SR:s sändningstillstånd. Initiativet till granskningen togs mot bakgrund av två anmälningar.

ANMÄLNINGARNA

Inslaget i *Vetenskapsradion* den 31 maj 2012

En anmälare menar att det finns mycket bevis som talar emot uppgifterna i inslaget och anser att det innehöll uttalanden som var både vilseledande och fel, speciellt att vaccinet inte medför allvarliga biverkningar.

Anmälaren anför sammanfattningsvis följande.

I inslaget uppgavs att vaccinet skyddar mot humant papillomvirus, men det finns hundra olika typer av papillomvirus och de flesta läker ut av sig själva. De kliniska studierna av vaccinet har starkt ifrågasatts eftersom man inte använt ett neuralt placebo. En rapport avslöjar att FDA (Food and Drug Association) under flera år känt till att man inte kan visa något samband mellan HPV och livmoderhalscancer. Däremot kan vaccinering av kvinnor som redan har en oförarglig infektion av ett av de virus som Gardasil påstås skydda mot, orsaka att infektionen aktiveras. Detta kan däremot utgöra en cancerrisk. Med andra ord kan Gardasil orsaka cancer, något som läkemedelsbolagen självklart mörkar. I en rapport från 2007 slås fast att inga säkra bevis observerades av vaccinets terapeutiska effekt, alltså inga bevis för att vaccinet har någon som helst effekt. Gardasil är inte bara värdelöst utan till och med farligt. Det har rapporterats 9 000 biverkningar inklusive förlamningar, fosterskador, spontana aborter och 27 dödsfall efter vaccinering mellan åren 2006 och 2008 i USA.

P3 Nyhetsguidens rapportering om Gardasil

En anmälare har lyssnat på *Medierna* i P1 och uppger att det programmet som sändes den 9 juni 2012 granskade P3 *Nyhetsguidens* rapportering om Gardasil som föreföll bristfällig. Samma anmälare framför även att det finns anledning att granska andra inslag i SR mot bakgrund av uppgifter i programmet.

RAPPORTERINGEN I PROGRAMMET *MEDIERNA*

Med anledning av anmälares tips har Myndigheten för radio och tv tagit del av två inslag som *Medierna* har sänt om P3 *Nyhetsguidens* rapportering om Gardasil. I dessa kritiserades P3 *Nyhetsguiden* sammanfattningsvis för att ha berättat om allvarliga biverkningar och påstådda faror med vaccinet samtidigt som det utelämnades viktig information och relevant forskning i frågan.

Medierna den 9 juni 2012

Medierna kritiserade att det i P3 *Nyhetsguiden* felaktigt framställdes som att en tjej vid namn Jaqueline hade fått biverkningar i form av skakningar och svimningar av vaccinet. Hennes problem med skakningar och svimningar kunde ha andra orsaker vilket inte framkom i inslagen. *Medierna* uppgav att de själva intervjuat Jaquelines läkare och att han varken kunde bekräfta eller utesluta att skakningarna berodde på vaccinet. Enligt *Medierna* dementerade även läkaren vad som uppgavs i P3 *Nyhetsguidens* inslag den 18 april 2012 om att han sagt att han stött på flera liknande fall.

Medierna kritiserade också att programledarna sa att det fanns många rapporter om biverkningar och till och med dödsfall på flera ställen i världen och att Läkemedelsverket fått in över 160 anmälningar om biverkningar av Gardasil. Det framkom inte att de rapporterna endast var inrapporterade biverkningar som inte hade ett fastställt samband med vaccinet. Vidare berättade reportern att P3 *Nyhetsguiden* utelämnade viktig information genom att inte berätta om en studie

vars preliminära resultat visar att Gardasil inte ger några allvarigare biverkningar. I inslaget intervjuades producenten för *P3 Nyhetsguiden* som medgav att de kunde ha förtydligt och uttryckt sig annorlunda om vissa saker, främst när det gäller skillnaden mellan rapporterade och bekräftade biverkningar.

Medierna den 16 juni 2012

Inslaget, där *P3 Nyhetsguidens* ansvarige utgivare intervjuades, handlade om att det förtydligande *P3 Nyhetsguiden* sände den 11 juni 2012 inte var tillräckligt och att de i stället borde sänt en rättelse där de beskrev de felaktigheter och överdrifter som hade gjorts i inslagen. Ansvarig utgivare framförde att det var hennes uppfattning att de gjort det och redaktionen insåg att rapporteringen var lite för hårt vinklad och inte helt korrekt.

INSLAGEN

Inslaget i *Nyheter från Vetenskapsradion* den 31 maj 2012

Inslaget handlade om att en undersökning visat att de flesta som erbjudits HPV-vaccin har tagit det trots att vaccinkritiska grupper drivit en hård kampanj mot vaccinet. Bland annat sades följande.

(Programledare) – Och vi börjar med vaccinationskampanjen mot viruset som kan ge livmoderhalscancer. Åtta av tio flickor som erbjudits HPV-vaccin har tagit det enligt en första utvärdering. Det här vaccinet skyddar mot de vanligaste typerna av de virus som kan ge livmoderhalscancer. Och NN som är generaldirektör på Smittskyddsinstitutet gläds över siffrorna. [---] (Reporter) – HPV står för Humant Papillomvirus och kan orsaka livmoderhalscancer. Under våren har vaccin mot HPV därför börjat erbjudas till flickor födda år 1999 eller senare som en del i det barnvaccinationsprogram som riktar sig till samtliga skolbarn i Sverige. Vaccinkritiska grupper driver en hård kampanj mot HPV-vaccinet både på nätet och via flygblad och påstår att det kan vara farligt trots att både forskning och utvärdering av de som tidigare fått vaccinet visar att det inte ger några allvarigare biverkningar. Det har funnits farhågor att de kritiska kampanjerna skulle påverka viljan att vaccinera sig men enligt NN på Smittskyddsinstitutet verkar det inte bli så. Av de 175 skolor som Smittskyddsinstitutet varit i kontakt med i en första utvärdering av vaccinationsprogrammet så har över 80 procent av flickorna tackat ja till att ta HPV-vaccinet. Hur det ser ut bland de äldre flickorna mellan 13 och 17 år, som också erbjuds att ta vaccinet, återstår fortfarande att se.

Inslagen i *P3 Nyhetsguiden*

Inslaget den 18 april 2012

Inslaget var det första i en serie inslag som *P3 Nyhetsguiden* sände om Gardasil. Det handlade om biverkningar av vaccinet. I inslaget sa programledare A och B bland annat följande.

(A) – Men nu så finns alltså vaccinet då Gardasil med i barnvaccinprogrammet. Bra kan man tänka. Men på Internet så florerar en del rykten om vaccinet och det finns till och med en hel hemsida för att avskräcka om vaccinet Gardasil. Men vi ska lyssna lite på vad som sägs på Internet om Gardasil.[---] B, okej det här är människor som inte tycker Gardasil är bra. Vi hörde man kan få stroke eller bli blind eller så här. Men okej det finns alltid konspirationsteorier tänker jag. Det här kan vara galenpannor som bara är rädda.

(B) – Det kan va. (A) – Men det är bra att vi har dig B, för jag undrar, finns det något korn av sanning i den här kritiken mot vaccinet Gardasil? (B) – Jag har kollat lite på det här nu och för det första så är det ju, det säljs väldigt, väldigt mycket av det här vaccinet. Alltså det är flera miljoner doser som har sålts hittills. Men det finns också många rapporter om biverkningar och till och med dödsfall på flera ställen i världen.

Därefter berättade B att hon intervjuat en tjej som vaccinerat sig med Gardasil.

Jag har pratat med Jaqueline här i Sverige, hon är 17 år och hon tog tre sprutor Gardasil för två år sen och det blev inte riktigt som hon hade tänkt sig. (Jaqueline) – Jag har skakningar i mina händer och hela benen och fötterna. Vissa dagar när det är jättesvårt så skakar det alltså typ om jag äter och sånt här, så typ kan ju vattnet skvalpa ur glaset och sånt. Händerna skakar ju så mycket så jag kan inte måla ordentligt och sen gillar jag att fota och så, och det går inte heller för att kameran skakar för mycket och sen så svimmar jag jättelätt.

Programledarna diskuterade om Jaquelines svimningar och skakningar berodde på vaccinet.

(A) – Okej, så Jaqueline har börjat skaka väldigt mycket? (B) – Och svimmar lätt. (A) – Ja, beror det här på att hon har vaccinerat sig? (B) – Ja, det undrar ju hon och hennes föräldrar också och de sökte hjälp och fick faktiskt kontakt med en läkare som har varit med om flera liknande fall. (Jaqueline) – Sen så frågade han om jag hade tagit vaccinet och då sa jag att jag hade gjort det, och då berättade han att han hade träffat flera ungdomar eller tjejer då som hade fått, alltså också skakningar utav vaccinet då som man antog att det var liksom. Eller ja, eftersom att det var så mycket var provat då samt att han har träffat andra ungdomar som också tagit vaccinet och fått likadant, så trodde han att det var därför. (B) – Fast det tog två år att fastställa att det var, alltså inte fastställa, men att komma fram till att det är mest troligt att det beror på vaccinet då. Och enligt Jaquelines läkare så är det många som inte förstår att det är just biverkningar utav vaccinet som de upplever. (A) – Okej, man gör inte den kopplingen liksom. (B) – Nej, precis.

Programledarna frågade sig om man får information om biverkningar när man vaccinerar sig med Gardasil och konstaterade att Jaqueline inte fått det. Jaqueline berättade om hur det var när hon tog vaccinet.

När vi tog det här, jag och min syster, så var det liksom, jamen det är så himla bra och ni måste ta det här och alla borde verkligen ta det och liksom så, och det var liksom inget utav, alltså som nämnde några biverkningar över huvud taget. Om man går in och läser på deras hemsida så står det bara att du kan liksom få feber och sånt, men det står liksom inga långvariga biverkningar, utan det får man... leta upp själv. Vi bara tänkte att, jamen det är väl jättebra det här eftersom att alla säger att det är bra. Så vi kollade inte på Internet eller någonting. Vi visste inte att sådant här kunde hända, det har vi liksom fått reda på senare när jag själv har suttit och sökt.

B beskrev var man kan läsa om biverkningar av vaccinet.

(B) – Ja och det är Läkemedelsverkets hemsida som hon refererar till. Där står det att de flesta biverkningar är milda och snabbt övergående. Och de sällsynta är andningssvårigheter och nässelutslag. Men ingenting om skakningar eller svimningar. Och det är just den här infon då som skolsköterskor använder sig av när de informerar föräldrar och barn då om vaccinet. [---]

Programledarna fortsatte förklara vem som är ansvarig för att informera om biverkningar med vaccinet och en handläggare på Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) intervjuades och sa att det är väldigt ovanligt med biverkningar.

(A) – Och vaccinet Gardasil ingår nu i barnvaccinprogrammet och syftet är så klart att inga unga kvinnor ska få livmoderhalscancer och dö. Och vi hörde om Jaqueline som har vaccinerat sig och hon har fått skakningar och svimningsattacker efter att hon tagit de här tre sprutorna med Gardasil och hon fick ingen information om att hon kunde få de här biverkningarna alls. (B) – Nej, precis och hon är ju inte ensam om att ha fått biverkningar heller. Alltså LäkeMedelsverket har fått in över 160 anmälningar om biverkningar av Gardasil. (A) – Okej. Och vem är ansvarig för det här? (B) – Ja, alltså det ingår ju nu som du sa i barnvaccinationsprogrammet och det är ju Sveriges kommuner och landsting då som köper in och ger till, ja, skolor och så och det är de som ska informera om det också. Och handläggare för läkeMedelsfrågor på Sveriges Kommuner och Landsting är C och han tycker inte att man ska oroas för biverkningar. (C) – Det är ju så att om du vaccinerar miljontals flickor så är det antingen någon som blir påkörd av en bil eller får någon konstig annan sjukdom, som händer ungefär samtidigt så att, och då är det svårt att säga vad som är äpplet eller päron och det är väl inte helt orimligt att någon gång kan det verkligen vara beroende på vaccinet, men det är väldigt ovanligt.

I inslaget pratade de sedan om risker och fördelar med att vaccinera sig med Gardasil och belyste en lyssnarkommentar.

(B) – Så om man vaccinerar många, så händer det ibland att någon får biverkningar. Men Jaqueline hade ändå velat veta om riskerna i förväg. (Jaqueline) – Ja, jag ångrar ganska mycket att jag tog sådan spruta faktiskt. Jag har ju fått biverkningar och jag vet ju fler som har fått biverkningar och min läkare vet ju också fler som har fått det, så jag tycker inte att det är säkert och jag blir liksom rädd när mina vänner säger att de ska ta det, för jag vill inte att de ska liksom få samma helvete som jag har. (A) – Okej B jag förstår, det här låter ju inte så bra eller liksom att man inte kan hålla i ett glas vatten, som Jaqueline ibland inte kan göra. Men jag tänker, hur ska man se på det, alltså om det står mellan att, okej jag skakar och kan inte hålla ett glas vatten eller jag får livmoderhalscancer och dör. Det är ju ett val där och vi har också fått en kommentar om det här från, på våran webb, från en som kallar sig kemistjohan. Han skriver så här, de flesta vaccin har biverkningar och därför görs alltid en bedömning av risk mot nytta. När det gäller HPV vaccin så överväger nyttan, ja. Nyttan är alltså att inte dö av livmoderhalscancer. Han skriver också att det är fel att måla upp en bild av att vaccinet är jättefarligt, när det inte är det och, ja så. Och att, nu ska vi se vad skriver han här, att det har varit jamen andra vaccin har gjort att vi har kunnat utrota sjukdomar, som exempelvis polio och så. (B) – Absolut, alltså jag säger inte att det är fel med vaccin över huvud taget, men man har väl rätt till att få all information som finns om ett läkeMedel som man ska ta, tycker man. (A) – Ja, om alla biverkningar man kanske kan få. (B) – Om alla biverkningar som man skulle kunna få. Det tycker jag ändå att man ska ha rätt till och sen utifrån den informationen kan man själv göra en bedömning om man tycker att det är värt det eller inte. (A) – Precis, jag fattar. Ska vi gå vidare med det här på något sätt, är det någon som. (B) – Ja, just det, förlåt. Jo, i morgon ska vi prata med LäkeMedelsverket då, [---]. (A) – Och vad är det du ska fråga dem? Ni borde skriva mer om biverkningar, alltså de här som exempelvis Jaqueline fick, de står ju inte med på LäkeMedelsverkets hemsida. (B) – Nej precis, jag ska fråga dem varför informationen om biverkningarna av Gardasil är så knapphändig. (A) – Bra. Om du som lyssnar har någon tanke om det här med Gardasil eller om det här med liksom valet, javisst du kan få skakningar eller cancer, men ja, vad tänker du om det nya vaccinet Gardasil och biverkningarna. Du kanske själv ska vaccinera dig eller vaccinera dina barn. Berätta för oss vad du tänker.

Inslaget den 19 april 2012

Inslaget följde upp det tidigare inslaget om att det är svårt att få reda på vilka biverkningar man kan få av Gardasil. Inledningsvis sades bland annat följande.

(A) – Och det är den tredje vanligaste cancerformen för unga kvinnor. Så det här kan man tänka, vad bra att vi vaccinerar mot livmoderhalscancer. Men som vi hörde i går, så alla är inte jättenöjda med det här vaccinet. (B) – Nej, jag har ringt och pratat med 17-åriga Jaqueline och hon tog vaccinet för ett par år sen och efter det började hon skaka okontrollerat och svimmar titt som tätt. Och hon tyckte att hon hade fått alldeles för dålig info innan hon tog det här vaccinet.

De spelade upp delar av intervjun med Jaqueline igen.

(B) – Och Jaqueline säger att om hon hade vetat om de här riskerna i förväg så skulle hon inte ha tagit vaccinet, om hon hade vetat då att hon kunde få skakningar och svimningar. Och hon fick ingen info om det av sin läkare och hon kunde inte heller hitta den här infon på LäkeMedelsverkets hemsida. Så vi säger nu hej till D, klinisk expert på LäkeMedelsverkets grupp för medicinsk information. [---]

Experten på LäkeMedelsverket beskrev verkets ansvar i sammanhanget och att den som har det primära ansvaret för att informera patienter om verkningar och biverkningar av ett vaccin är den som ger vaccinationen. Vidare sades bland annat följande.

(B) – Men tycker du ni borde vara tydligare med vilka biverkningar som kan uppstå av Gardasil på er hemsida? (D) – Ja på hemsidan så finns det dels allmän information och där står bara de vanligaste biverkningarna uppräknade. Där ska ju rymmas mycket. Men på hemsidan så finns det också länk till patient-informationsbladet och där finns detaljerad information listad. Och för att det ska bli ännu lättare att hitta den informationen så har vi ganska nyligen lagt in en direktlänk från informationen om livmoderhalscancer till patientinformatonsbladet om Gardasil. Sen har vi också på Socialstyrelsens hemsida motsvarande information. (B) – Jag tänkte bara på att på FASS till exempel så hittar man ju en lista på biverkningar och förutom de som ni nämner så finns även på FASS då med, svimningar, skakningar, stelhet, svullna körtlar, Guillain-Barrés syndrom och allmän sjukdomskänsla. Varför har ni inte den här informationen direkt på er sida? (D) – Det handlar helt enkelt om att vi har på den allmänna delen lagt de vanligaste biverkningarna och hänvisar för mer detaljer i alla delar vad gäller patientinformationen till den så att säga originalinformatonsbladet, det som står i FASS vill säga. [---] (B) – Okej. Jaqueline som var med i gårdagens program, hon tyckte att det hade varit svårt att hitta biverkningar som hon hade kunnat få då, på er sida. Vad skulle du vilja säga till henne? (D) – Att vi har gjort det lättare att hitta länken sen hon vaccinerades och att vi har kompletterat och förnyat informationen som ligger på hemsidan.

Inslaget den 23 april 2012

I inledningen sa A bland annat följande.

Och förra veckan så hade du B, du pratade med en tjej som hette Jaqueline. [---] Hon hade tagit det här vaccinet och också fått biverkningar, som skakningar och svimningar. Och hon tyckte att hon hade inte fått tillräcklig information om att man kunde få det och så pratade du också med LäkeMedelsverket som, ja, men lite grann sa, att ja, då när Jaqueline tog vaccinet då var det lite kassare info, det var lite otydligt, men nu har det blivit bättre.

Inslaget handlade om att Gardasil är ett dyrt vaccin och att kostnadseffektiviteten kan ifrågasättas. B intervjuade en handläggare för läkemedelsfrågor på SKL om kostnaderna med Gardasil i allmänna barnvaccinationsprogrammet. Förbundsdirektören för Statens Beredning för medicinsk Utvärdering (SBU) intervjuades också eftersom de gjort en studie om Gardasil. Programledarna sa bland annat följande.

(B) – Så det är ett superdyrt vaccin, men man valde ändå det billigaste alternativet.
 (A) – Men det kanske är jättebra reporter B, det skyddar jättemånga tjejer som inte får livmoderhalscancer. (B) – Ja, man tänker att nyttan överväger kostnaderna så att säga. [---] Men statens egna utredningsorgan är faktiskt inte övertygade om att det är så. [---]
 (A) – Och det är det dyraste vaccinet vi har i allmänna vaccinationsprogrammet. Det kostar oss 110 miljoner per år, skattepengar alltså. Och det kan man tycka är mycket, samtidigt, jag tänker att det här kanske är sådant som folk faktiskt vill lägga skattepengar på. Det handlar om unga tjejer som man inte vill ska dö i livmoderhalscancer.
 (B) – Ja, precis och det är ju bra, att man försöker liksom undvika det. Men man måste utvärdera det här på något sätt och vem gör då det? Jo, det gör SBU, Statens Beredning för medicinsk Utvärdering, det är en statlig myndighet med uppgift att kritiskt granska hälso- och sjukvårdens metoder och utvärdera metodernas nytta, risker och kostnader. Och de gjorde en studie på Gardasil. [---]

(A) – Okej. Vi har ju hört, nu hör vi ganska mycket kritiska röster mot Gardasil. Men jag tänker, någon måste vara nöjd med det här inköpet, eller? (B) – Ja, Socialstyrelsen bland annat, för det var de som bestämde att man skulle börja vaccinera alla tjejer mot det här.

En intervju med en chef på Socialstyrelsen följde som bland annat beskrev fördelarna med vaccination mot HPV-virus. Därefter sades följande.

(B) – Så det finns en konflikt. Vissa tror att det kommer funka bra, andra är kritiska. Och Smittskyddsinstitutet säger att vi kommer veta om 20–30 år om Gardasil har haft den effekt som man hoppas på. (A) – Ja. Ingen vet. Det är lite frustrerande, att man inte får ett svar. Ja, det här var bra eller det här är dåligt. Om 20–30 år vet vi. (B) – Då återkommer vi. (A) – Då återkommer vi. Men nu försöker vi med det här med Gardasil helt enkelt. (B) – Så är det ju.

Inslaget den 25 april 2012

Inslaget handlade i huvudsak om varför pojkar inte får vaccin mot HPV-virus genom det allmänna vaccinationsprogrammet för barn. Ordförande för Riksföreningen för skolsköterskor intervjuades liksom förbundsdirektören för SBU och en chef på Socialstyrelsen. Programledare B ställde kritiska frågor till de som intervjuades om varför pojkar inte får vaccinet. Hon frågade bland annat om det handlade om de höga kostnaderna med Gardasil, den osäkra effektiviteten och kostnadseffektiviteten eller om det kunde handla om att man inte vill skydda pojkar mot penis- och analcancer.

Inledningsvis sades följande.

(A) – Det ingår ju i det allmänna vaccinationsprogrammet för barn från och med i år. Skyddar mot HPV-virus som kan leda till cancer, till exempel livmoderhalscancer. Och vi

har ju här i *Nyhetsguiden* under veckan berättat att det, jamen det finns en del kritik mot vaccinet. Vi pratade med Jaqueline som hade fått skakningar och svimningar som en biverkning. Och hon tyckte att hon hade inte, det var ingen som hade sagt till henne, liksom att hon kunde få det. (B) – Nej. (A) – Nej, och vi har också pratat om att det här nya vaccinet Gardasil är superdyrt, det dyraste vaccinet vi har i vaccinationsprogrammet. (B) – Precis. (A) – Men B, nu ska vi sluta vara sådana gnällapor. (B) – Okej då, om du insisterar. (A) – Som vi kunde höra i *P3 Nyheter* i morse så är det många som är positiva till vaccinet. Nu har de kommit i gång med vaccineringen av flickor runt om i landet, Socialstyrelsen, kommuner och landsting verkar nöjda. Och då undrar jag, om det nu är så bra med vaccinet, varför ger vi det bara till flickor? För det ska väl funka på killar också vaccinet?

Inslaget den 31 maj 2012

I inslaget behandlades frågan om Gardasil igen med anledning av att ett inslag i *Nyheter från Vetenskapsradion* som hade sänts på morgonen samma dag. I inslaget sades följande.

(A) – Men nu ska vi prata om något helt annat, nämligen om HPV-vaccinet Gardasil. Alltså det här vaccinet som förhindrar livmoderhalscancer. Vi pratade ganska mycket om det för ett tag sen här i *Nyhetsguiden*. Och då pratade vi med en tjej som har fått biverkningar av vaccinet och inte tyckt att Läkemedelsverket hade gett tillräckligt mycket information om det. Och i dag i *Vetenskapsradion* så pratade de också om Gardasil, det här vaccinet och då berättade de att, ja men nu är vaccinationerna på gång, 80 procent av de tjejerna som får ta vaccinet gör det och så. Och apropå den här debatten på nätet om att folk är kritiska till vaccin så lät det så här.

(Reporter Vetenskapsradion) – Trots att både forskning och utvärdering av de som tidigare fått vaccinet visar att det inte ger några allvarigare biverkningar. (B) – Jag reagerar lite på det uttrycket, inga allvarigare biverkningar. För jag kommer ihåg att vi hade ju Jaqueline i vårt program, som inte kunde sluta skaka efter att ha fått det här vaccinet. Och vi fick även in lyssnarkommentarer, där de berättar om olika typer av biverkningar av det här. (A) – Okej och då kan man, då tänker jag så här, hur kan det då komma sig att vi rapporterar så olika, alltså *Vetenskapsradion*, *Nyhetsguiden* i P3, båda SR program. [---] varför blir det inte likadant när vi pratar om det här? (B) – Ja, men alltså ibland blir det ju bara så. Alltså Vetenskapsradions reporter baserar sin story på en studie från Karolinska och fakta från Smittskyddsinstitutet och vi har ju också baserat våra reportage på fakta. Intervjuer, forskning och så vidare. Och det är ju fakta att det har kommit in över 160 anmälningar till Läkemedelsverket om biverkningar. Det är även fakta att det står på FASS att biverkningar som har rapporterats är svimningar, skakningar, stelhet, Guillain-Barrés syndrom och de här biverkningarna har i vissa fall varit allvarliga. Så jag blir lite förvirrad så här, från ett håll så säger man, inga biverkningar och från annat håll så säger man, allvarliga biverkningar, jag fattar ingenting. [---] Så jag ringde och pratade med Läkemedelsverket, de är ju ytterst ansvariga i Sverige för biverkningar av läkemedel och då sa de så här.

(E, Läkemedelsverket) – Man kan inte säga att det inte finns allvarliga biverkningar, det kan man inte säga. [---] (B) – Så det jag har kommit fram till. (A) – Hur ska man förstå det då? (B) – Ja, det är så med vetenskap och medicin, att det finns olika forskning, det görs forskning hela tiden och utvärderingar visar olika resultat. Och man kan tolka saker och ting på olika sätt och därför blir det också olika rapporteringar.

Inslaget den 11 juni 2012

P3 Nyhetsguiden sände ett inslag där följande sades.

(A) – För en månad sen så gjorde vi ett inslag här i programmet om HPV-vaccinet

Gardasil. Och vi har fått många reaktioner på det programmet och programledare B, vi ska förtydliga några saker. (B) – Ja, jag pratade ju om inrapporterade biverkningar och det finns en skillnad mellan inrapporterade och bekräftade biverkningar. Inrapporterade biverkningar är alltså biverkningar som har rapporterats in, bekräftade är de som fastslaget kopplade till vaccinet. Vi kunde även låtit fler röster höras i inslaget och vill ni läsa mer om det så kan ni gå in på vår sajt.

Inslaget den 20 september 2012

Med anledning av granskningsnämndens beslut om att granska inslagen om HPV-vaccin i programmet sa B följande.

Först ska vi prata om detta. Mediernas uppgift är att granska men det finns också de som granskar oss. Den som gör detta är granskningsnämnden för radio och tv. De ska kolla så att tv och radio följer sändningstillståndet, alltså att vi är bland annat opartiska och inte bryter mot några regler. Lyssnarna kan själva anmäla inslag vilket är vanligast. Ibland tar granskningsnämnden själv upp frågor och nu har de bestämt sig för att titta på hur Sveriges Radios alla program och kanaler har bevakat livmoderhalscancervaccinet Gardasil. I *Nyhetsguiden* har vi pratat också om detta och i våras gjorde vi en stor bevakning av livmoderhalscancervaccinet eftersom det i våras diskuterades mycket på nätet om eventuella risker med Gardasil. Vi gjorde en stor och heltäckande bevakning och i bland kan vissa saker bli fel. Därför ska vi nu göra en rättelse.

I inslaget den 18 april sa vi att det fanns många rapporter om biverkningar och till och med dödsfall på flera ställen i världen. Men vi gjorde inte någon skillnad på inrapporterade och bekräftade biverkningar om dödsfall. Den tjej som vi intervjuade i programmet hade en inrapporterad biverkning men hon hade inte fått det bekräftat att den berodde på Gardasil. Det finns inte heller några bekräftade dödsfall.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDEN

Inslaget i *Nyheter från Vetenskapsradion* den 31 maj 2012

SR anser att inslaget överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet och anför i huvudsak följande.

Inslaget handlade om att 80 procent av de flickor som erbjudits HPV-vaccinet valt att vaccinera sig, trots farhågor om motsatsen efter en massiv kampanj mot vaccination. Generaldirektören för Smittskyddsinstitutet intervjuades om detta. Orsaken till att Vetenskapsredaktionen uppmärksammade detta var att det har pågått en intensiv kampanj mot vaccinet bland annat på flera vaccinkritiska och konspirationsteoretiska webbplatser, en kampanj som saknar vetenskapligt stöd.

Socialstyrelsen beslutade hösten 2010 att alla flickor födda 1999 eller senare ska erbjudas HPV-vaccination när de är 10–12 år gamla. På den svenska marknaden finns två HPV-vacciner, Gardasil som godkändes i Europa 2006, och Cervarix som godkändes 2007. Båda vaccinerna är godkända för användning i hela Europa men också i USA. I många europeiska länder ingår HPV-vaccination numera i de allmänna vaccinationsprogrammen, till exempel i Danmark, Norge och Storbritannien. Effekt och säkerhet av vaccinerna har

noggrant studerats i kliniska studier på omkring 25 000 försökspersoner innan vaccinerorna godkändes. HPV-vaccinerna skyddar mot två av de vanligaste virustyperna, HPV 16 och HPV 18, som orsakar 70 procent av all livmoderhalscancer. Det här är en sammanfattning av det vetenskapliga läget, stödd av såväl Läkemedelsverket som av oberoende forskare. *Vetenskapsradion* har i sin research funnit att det inte finns några vetenskapliga belägg för den kritik som framförts, och den medicinska effekten av vaccinet är fastslagen i ett flertal studier.

Anmälaren tar upp flera argument som känns igen i den kritiska debatten. Flera av påståendena i anmälan är dock svåra att bemöta eftersom det inte föreligger några klara och tydliga referenser till vetenskapliga studier. Anmälaren hänvisar bland annat till *The Journal of the American Medical Association* som är en av de ledande medicinska tidskrifterna. Anmälaren har dock inte lämnat någon fullständig referens vilket gör att det inte är möjligt att kontrollera de siffror han uppger. Att smittoriskerna är förhållandevis låga och att de flesta infektioner läker ut av sig själva är helt okontroversiellt. Man vaccinerar för att skydda mot de fall där smitta faktiskt leder till livmoderhalscancer. Det är så vaccinationsprogram fungerar, man vaccinerar många för att skydda det fåtal som annars skulle bli allvarligt sjuka.

Anmälaren hänvisar vidare till en rapport från FDA enligt vilken man inte kan visa på något samband mellan HPV och livmoderhalscancer. Hänvisningen sker utan närmare referens. SR kan dock inte finna någon vetenskaplig grund för påståendet. Inte heller kan bolaget hitta någon grund för kritiken mot de kliniska studierna av vaccinet. Anmälaren anser också att det som anges i programmet om biverkningar är felaktigt. De allvarliga biverkningar som det talas om på vaccinkritiska hemsidor har dock inte kunnat bekräftas vetenskapligt. Rykten sprids till exempel om cancer, dödsfall och svåra skakningar som inte upphör. Det finns inrapporterade fall men det har inte på något sätt kunnat visas att de kan kopplas till vaccinet. När många människor vaccinerats kan några bli sjuka av helt andra skäl än vaccinet, därför krävs det statistiska jämförelser mellan icke-vaccinerade och vaccinerade personer för att kunna slå fast att det verkligen rör sig om biverkningar. När det gäller HPV-vaccinet har man med vetenskaplig metodik inte kunnat hitta några kopplingar till allvarliga och/eller bestående biverkningar. Det är mot bakgrund av detta *Vetenskapsradion* använder formuleringen att utvärdering och forskning visar att vaccinet inte ger några allvarliga biverkningar. Utöver de milda biverkningar som kunnat slås fast i vetenskapliga studier förekommer också enligt vetenskapen sällsynta fall av tillfälliga kramper och eventuellt korta svimningar, samt allergiska reaktioner som andningssvårigheter och nässelutslag (vilket man måste räkna med när det gäller alla vacciner). Dessa klassificeras inte som allvarliga biverkningar. SR:s vetenskapsredaktion har i uppdrag att skildra och granska forskningen, bland annat att redovisa och beskriva vetenskapliga kontroverser när sådana förekommer. I detta fall finns dock inte någon

vetenskaplig kontrovers som gör att två skilda synsätt ska redovisas. Däremot finns det, vilket också redovisats i inslaget, en starkt vaccinationskritisk kampanj, dock utan vetenskaplig grund. SR anser därför att inslaget överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet.

Inslagen i P3 Nyhetsguiden

Granskningsnämnden för radio och tv har berett SR tillfälle att yttra sig över om inslagen i *P3 Nyhetsguiden* mellan den 18 april och 20 september 2012 överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet mot bakgrund av den kritik programmet *Medierna* i P1 framfört. SR anför i huvudsak följande.

P3 Nyhetsguiden sänds fyra gånger i veckan och är SR:s fördjupande aktualitetsprogram för den unga publiken. Programmets erbjuder sina lyssnare en fördjupning av, och guidning genom, dagens stora nyheter och tar upp de aspekter av en nyhetshändelse som diskuteras inom målgruppen. Under våren sände *P3 Nyhetsguiden* ett flertal inslag om HPV-vaccinering och HPV-vaccinet Gardasil. Vaccinet används mot livmoderhalscancer och sedan den 1 januari 2012 ingår det i barnvaccinationsprogrammet, vilket innebär att alla flickor i årskurs 5–6 i Sverige vaccinerar. Under april månad 2012 började man med vaccinationerna. Fördelar och nackdelar med vaccineringen och vaccinet hade diskuterats på Internet. Redaktionen valde därför att titta närmare på detta och sände en serie om ursprungligen fyra inslag om HPV-vaccin under perioden 18–25 april 2012 med olika vinklar av vaccinet och vaccinationen.

P3 Nyhetsguiden använder sig av ett personligt tilltal, både när det handlar om berörda röster och när redaktionen hörs i sändning. Tilltal, form och ton respekterar och tar målgruppens tankar, rädslor och intressen på allvar. Programmet valde att illustrera frågan om biverkningar med Jaqueline. Hon hade efter att ha tagit vaccinet drabbats av skakningar, något hennes läkare bedömde kunde vara en följd av vaccinationen. För Jaqueline var självklart det hon drabbats av en mycket obehaglig upplevelse och hon fick berätta sin sida av saken. Enligt *Medierna* stämde dock varken uppgifterna om anledningen till Jaquelines skakningar eller uppgifterna om att hennes läkare kände till flera liknande fall. *P3 Nyhetsguiden* har efter *Mediernas* sändning kontrollerat uppgifterna med läkaren, och denne står fast vid de uppgifter han lämnade till *P3 Nyhetsguiden*. I inslaget den 18 april 2012 framgick också att man inte skulle oro sig för biverkningar. Både representanten för SKL och representanten för Läkemedelsverket betonade detta. Fördelarna med att vaccinera sig framgick tydligt.

Av *Mediernas* granskning kan man få bilden av att *P3 Nyhetsguiden* endast handlade om biverkningar. *Medierna* lämnar också uppgiften att *P3 Nyhetsguiden* valt att inte ha med en rapport från bland annat Karolinska Institutet. Redaktionen kände till den och använde den tillsammans med andra rapporter i sin research. Inga rapporter nämndes uttryckligen i programmet och därför

nämndes inte heller den rapport som *Medierna* hänvisar till. Den fanns dock med, precis som övrigt researchmaterial, som grund för *P3 Nyhetsguidens* serie av inslag. *P3 Nyhetsguiden* intervjuade en klinisk utredare vid Läkemedelsverket om allvarliga biverkningar den 31 maj 2012. Inslaget gjordes med anledning av *Vetenskapsradions* nyhet samma dag. Genom utredaren fick lyssnarna höra att ”man kan inte säga att det inte finns allvarliga biverkningar”. Hittills finns det inte några vetenskapliga belägg för att allvarliga biverkningar har uppstått, men det går inte heller att utesluta att det finns några allvarliga biverkningar av vaccinet.

P3 Nyhetsguiden granskade således genom en serie inslag olika aspekter av vaccineringen mot livmoderhalscancer och vaccinet Gardasil och gav därigenom lyssnarna en allsidig belysning av frågan där påståenden och fakta fick bemötas och kommenteras av olika experter. *P3 Nyhetsguiden* har varken förtigt, ljutit eller utelämnat någon relevant forskning, utan skildrat HPV-vaccinering ur sin målgrupps synvinkel och med sin målgrupps språkbruk. Den otydlighet som fanns vad gäller inrapporterade och bekräftade biverkningar förtydligades genom inslaget den 11 juni 2012, och uppgiften om dödsfall rättades den 20 september 2012. I övrigt var rapporteringen korrekt.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SR ska bedriva programverksamheten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i radion (6 § i sändningstillståndet). Kravet på opartiskhet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Bestämmelsen innebär bland annat att en programledare eller reporter inte får göra värderande uttalanden eller ta ställning i kontroversiella frågor.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

SR ska beriktiga uppgifter som förekommit i ett radioprogram när det är befogat (19 § i sändningstillståndet). Ett beriktigande ska sändas så snart det kan ske i ett för publiken naturligt sammanhang.

Granskningsnämnden får besluta att ett programföretag som brutit mot villkor i sitt sändningstillstånd på lämpligt sätt ska offentliggöra nämndens beslut (17 kap. 10 § radio- och tv-lagen).

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Inslaget i Vetenskapsradion den 31 maj 2012

Granskningsnämnden konstaterar att reportern i inslaget slog fast att forskning och utvärdering av vaccinet Gardasil visar att det inte ger några allvarligare biverkningar. Nämnden anser att SR i sitt yttrande har visat grund för uppgiften och kan inte finna att reporterns uttalande eller inslagets utformning i övrigt innebär någon överträdelse av kraven på opartiskhet och saklighet i SR:s sändningstillstånd.

Inslagen i P3 Nyhetsguiden

P3 Nyhetsguiden gjorde en serie kritiskt granskande inslag om vaccinet Gardasil. I inslagen belystes för- och nackdelar med vaccinet och det förhållandet att det inkluderats i det allmänna barnvaccinationsprogrammet. Frågan diskuterades utifrån ett individperspektiv och i inslagen ifrågasattes och diskuterades även nytta och kostnadseffektivitet för samhället i stort.

I inslaget den 18 april 2012 sa en av programledarna att det finns många rapporter om biverkningar och till och med dödsfall på flera ställen i världen samt att Läkemedelsverket fått in över 160 anmälningar om biverkningar av Gardasil. Även i inslaget den 31 maj 2012 nämnde programledaren samma uppgift om antalet anmälningar till Läkemedelsverket. Nämnden konstaterar att programledaren inte upplyste lyssnarna om att dessa rapporterade biverkningar och dödsfall inte hade ett bekräftat samband med vaccinet och att det saknades vetenskapliga belägg för att vaccinet orsakar allvarliga biverkningar eller dödsfall. Avsaknaden av denna information medförde enligt nämnden att inslagen den 18 april och 31 maj 2012 blev så missvisande att de blev osakliga. I det förtydligande som sändes den 11 juni 2012 klargjordes dock för skillnaden mellan inrapporterade och bekräftade biverkningar. Den 20 september 2012 sände *P3 Nyhetsguiden* en rättelse där SR ännu en gång klargjorde skillnaderna mellan inrapporterade och bekräftade biverkningar samt då även att det inte finns några bekräftade dödsfall av vaccinet.

Av handlingarna i ärendet framgår att redaktionen, i samband med programmet *Mediernas* granskning i juni 2012, fått kännedom om att det förekom uppgifter i rapporteringen om Gardasil som det fanns anledning att beriktiga. Mot bakgrund av att det dröjde mer än tre månader innan redaktionen sände en rättelse av uppgiften om bekräftade dödsfall kan SR inte anses ha följt bestämmelsen om beriktigande i sändningstillståndet.

I inslaget den 18 april 2012 framgick vidare att Jaqueline upplevde att hon fått biverkningar av vaccinet och att hennes läkare höll det för troligt att hennes besvär berodde på vaccinet eftersom han sett flera liknande fall. Vid upprepade tillfällen i rapporteringen om Gardasil under perioden den 18 april till den 31 maj 2012 påstod dock programledarna att Jaquelines skakningar och svimningar berodde på att hon vaccinerat sig. Stora delar av rapporteringen i

programserien kom också att bygga på detta fall. Av handlingarna i ärendet framgår enligt nämnden att SR inte kunnat visa att biverkningarna faktiskt berodde på vaccinet. Rättelsen den 20 september 2012 innebar enligt nämndens mening inte ett tillräckligt klargörande av detta förhållande. Mot denna bakgrund strider inslagen som sändes den 18 april till den 31 maj 2012 mot kravet på saklighet.

Nämnden finner att vad en av anmälarna framfört, om att det finns anledning att granska även andra inslag mot bakgrund av vad som uppgetts i programmet *Medierna*, inte föranleder någon åtgärd.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, K-G Bergström, Elisabet Bäck, Maria Edström, Leif Hedman, Jan Holmberg och Kristina Ståhl efter föredragning av Maria Bergerlind.

På granskningsnämndens vägnar

Henrik Jermsten

Maria Bergerlind